

Kontakty rodičů s dítětem umístěným do pěstounské péče

Úmluva o právech dítěte

Článek 3

1. Zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejnými nebo soukromými zařízeními sociální péče, správními nebo zákonodárnými orgány.

2. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, se zavazují zajistit dítěti takovou ochranu a péči, jaká je nezbytná pro jeho blaho, přičemž berou ohled na práva a povinnosti jeho rodičů, zákonných zástupců nebo jiných jednotlivců právně za něho odpovědných, a činí pro to všechna potřebná zákonodárná správní opatření.

3. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, zabezpečí, aby instituce, služby a zařízení odpovědné za péči a ochranu dětí odpovídaly standardům stanoveným kompetentními úřady, zejména v oblastech bezpečnosti a ochrany zdraví, počtu a vhodnosti svého personálu, jakož i kompetentního dozoru.

Úmluva o právech dítěte

Článek 5

Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, se zavazují respektovat odpovědnost, práva a povinnosti rodičů nebo, v odpovídajících případech a v souladu s místními obyčeji, členů širší rodiny nebo obce, zákonných zástupců nebo jiných osob právně odpovědných za dítě, které směřují k zabezpečení jeho orientace a usměrňování při výkonu práv podle úmluvy v souladu s jeho rozvíjejícími se schopnostmi.

Úmluva o právech dítěte

Článek 7

1. Každé dítě je registrováno ihned po narození a má od narození právo na jméno, právo na státní příslušnost a pokud to je možné, právo znát své rodiče a právo na jejich péči.

Úmluva o právech dítěte

Článek 8

1. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, se zavazují respektovat právo dítěte na zachování jeho totožnosti, včetně státní příslušnosti, jména a rodinných svazků v souladu se zákonem a s vyloučením nezákonných zásahů.

Úmluva o právech dítěte

Článek 9

1. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, zabezpečí, aby dítě nemohlo být odděleno od svých rodičů proti jejich vůli, ledaže příslušné úřady na základě soudního rozhodnutí a v souladu s platným právem a v příslušném řízení určí, že takové oddělení je potřebné v zájmu dítěte. Takové určení může být nezbytným v některém konkrétním případě, například jde-li o zneužívání nebo zanedbávání dítěte rodiči nebo žijí-li rodiče odděleně a je třeba rozhodnout o místě pobytu dítěte.

3. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají právo dítěte odděleného od jednoho nebo obou rodičů udržovat pravidelné osobní kontakty s oběma rodiči, ledaže by to bylo v rozporu se zájmy dítěte.

Rodičovská odpovědnost

§ 858 OZ, rodičovská odpovědnost zahrnuje povinnosti a práva rodičů, která spočívají v péči o dítě, zahrnující zejména péči o jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj, v ochraně dítěte, v udržování osobního styku s dítětem, v zajištění jeho výchovy a vzdělání, v určení místa jeho bydliště, v jeho zastupování a spravování jeho jmění; vzniká narozením dítěte a zaniká, jakmile dítě nabude plné svéprávnosti. Trvání a rozsah rodičovské odpovědnosti může změnit jen soud.

Rodičovská odpovědnost

§ 865 odst. 1 OZ, rodičovská odpovědnost náleží stejně oběma rodičům. Má ji každý rodič, ledaže jí byl zbaven.

§ 884 odst. 1 OZ, rodiče mají rozhodující úlohu ve výchově dítěte. Rodiče mají být všestranně příkladem svým dětem, zejména pokud se jedná o způsob života a chování v rodině.

Pěstounská péče

§ 958 odst. 1 OZ, nemůže-li o dítě osobně pečovat žádný z rodičů ani poručník, může soud svěřit dítě do osobní péče pěstounovi.

§ 959 odst. 1 OZ, o pěstounské péči může soud rozhodnout na dobu, po kterou trvá překážka bránící rodičům v osobní péči o dítě.

Pěstounská péče

§ 960 odst. 1 OZ, rodiče mají vůči dítěti povinnosti a práva vyplývající z rodičovské odpovědnosti, s výjimkou práv a povinností, které zákon stanoví pěstounovi, ledaže soud z důvodů hodných zvláštního zřetele rozhodne jinak.

§ 960 odst. 2 OZ, rodiče mají právo se s dítětem osobně a pravidelně stýkat i právo na informace o dítěti, ledaže soud z důvodů hodných zvláštního zřetele rozhodne jinak.

Pěstounská péče

§ 967 OZ, pěstoun má povinnost udržovat, rozvíjet a prohlubovat sounáležitost dítěte s jeho rodiči, dalšími příbuznými a osobami dítěti blízkými. Má povinnost umožnit styk rodičů s dítětem v pěstounské péči, ledaže soud stanoví jinak.

Potřeby dítěte

Je potřebou dítěte mít a rozvíjet vztah s oběma rodiči.

Identita dítěte

Základní přesvědčení, hodnoty a očekávání, které si jedinec na základě interakcí s okolním světem a jejich průběžným vyhodnocováním vytváří o sobě, druhých, životě a světě.

Vytváří se na základě životní zkušenosti, která předurčuje:

- ▶ vnímání sebe samého – kdo jsem já (jaké role v životě zastávám?)
- ▶ vnímání druhých – kdo jsou lidé kolem mne (mohu k nim mít důvěru?)
- ▶ vnímání světa – jaký je svět, ve kterém žiji (je svět pro mne bezpečným místem?)

Identita dítěte

Identita dítěte souvisí s těmito základními charakteristikami:

- ▶ rodinné svazky
- ▶ osobnost dítěte
- ▶ národnost, etnikum
- ▶ pohlaví
- ▶ sexuální orientace
- ▶ víra a náboženské přesvědčení
- ▶ kulturní identita

Kontakty s rodiči

- 1) Zaměřené na budování identity dítěte a naplnění jeho potřeby mít a rozvíjet vztah s oběma rodiči.
- 2) Zaměřené na vrácení dítěte do péče rodičů – adaptační režim.

2. rodinněprávní symposium Justiční akademie na téma Svěření dítěte do péče příbuzné či blízké osoby

[http://www.nsoud.cz/judikatura/ns_web.nsf/0/4491680FCE03DB66C12584B300305888/\\$file/2.rodinn%C4%9B_pr%C3%A1vn%C3%AD_symposium_Justi%C4%8Dn%C3%AD_akademie.pdf](http://www.nsoud.cz/judikatura/ns_web.nsf/0/4491680FCE03DB66C12584B300305888/$file/2.rodinn%C4%9B_pr%C3%A1vn%C3%AD_symposium_Justi%C4%8Dn%C3%AD_akademie.pdf)

Závěry sympozia

Umístění dítěte do příbuzenské pěstounské péče je stejně jako ostatní formy náhradní péče o dítě nutno chápat jako dočasný institut, o kterém může soud rozhodnout pouze po dobu, po kterou trvá překážka bránící rodičům v osobní péči o děti (§ 959 odst. 1 občanského zákoníku). Příbuzný pěstoun má povinnost udržovat, rozvíjet a prohlubovat sounáležitost s rodiči a dalšími blízkými osobami a povinnost umožnit styk rodičů s dítětem, pokud je to v jeho nejlepším zájmu.

Svěřuje-li soud nezletilé dítě do péče příbuzné osoby z péče pěstounů na přechodnou dobu, jeví se jako vhodné, aby v rozsudku upravil adaptační proces (navykací režim).

Při předpokladu nenarušené vazby mezi rodiči a dítětem je vhodné udržovat tento vzájemný kontakt, který by měl být pro dítě přínosem, je tedy třeba zvolit vhodný režim kontaktů (místo, délka a obsah kontaktu, přítomnost dalších osob včetně sourozenců apod.).

Při narušení vazeb např. v důsledku nedostatečné péče o dítě je vhodné pracovat na jejich sanaci a znovuobnovení, je-li předpoklad, že rodič je motivován k převzetí své rodičovské role a péče o dítě, je-li zřejmá citová vazba mezi rodičem a dítětem. Zde je třeba postupovat velmi citlivě, aby kontakt dítěte s rodičem byl pro dítě bezpečný a vzájemná vazba se postupně vytvářela či obnovovala.

U výrazně narušené vazby je třeba uvážit, co je v zájmu dítěte z hlediska priorit a jeho bezpečí. Ke vzájemnému kontaktu by mělo dojít v době, kdy na něj budou obě strany dostatečně připraveny. U zvláště závažných případů většinou dochází k omezení rodičovské odpovědnosti (zvláště závažné okolnosti – např. trestná činnost rodiče ve vztahu k dítěti) a kontakt neprobíhá. Je však možné pracovat na kontaktu dítěte s širší „bezpečnou“ rodinou, aby bylo zachováno jeho sociální a individuální zařazení v konkrétní rodině.

Nedojde-li k přirozenému mimosoudnímu navázání kontaktu dítěte s rodiči, je možné, je-li to v jeho zájmu, rozhodnout na základě podaného návrhu po zvážení všech okolností rozsudkem soudu, zatímně lze rozhodnout v odůvodněných případech i předběžným opatřením. Obecně je při nastavení kontaktů dítěte s rodiči zásadní zajistit bezpečí dítěte. V odůvodněných případech se proto může jevit jako vhodné rozhodnout o kontaktu nepřímém.

Zejména u dětí mladšího věku, které po delší dobu pobývaly u pěstounů na přechodnou dobu a citově se na ně navázaly, se jeví jako vhodné, aby soud nastavil adaptační proces spojený se změnou péče. Okamžitá realizace soudního rozhodnutí (změna péče) by se v některých případech mohla negativně projevit na psychickém zdraví dítěte. Lze doporučit, aby v odůvodněných případech byl postupný proces předávání dítěte upraven soudním rozhodnutím. Kromě již zmíněného zmírnění dopadů změny péče na dítě, má proces adaptace vliv i na jiné skutečnosti – nárok na dávky, odpovědnost za dítě, apod. Jako vhodnou formu úpravy adaptačního procesu lze doporučit nařízení předběžného opatření o úpravě styku s tím, že k jeho nařízení by mělo dojít až po provedení všech potřebných šetření, ale před vydání meritorního rozhodnutí o pěstounské péči.

Děkuji za pozornost

Vladimír Polák
soudce Okresního soudu v Novém Jičíně